

18.11.2009

Dnro:578/D.a.6/09

Eanodaga gieldda
Anára gieldda
Soađegili gieldda
Ohcejoga gieldda

Ášši: **SÁMEGIELAT ÁLBMOGA MEARI VUOĐUL MÁKSOJUVVON**
SÁMIID RUOVTTUGUOVLLU LASSIOASSI

Gielddaid ruhtadan- ja stáhtaruhtavuogádat ođasmahtto jagi 2010 álggus. Ráddehusa evttohusas lánkan gieldda vuodđobálvalusaid stáhtaruđas (HE 174/2009 vp) sámiid ruovttuguovllu gielddaide máksojuvvo sámegeilat álbmoga meari vuodul vuodđohatti giellabajideapmi ja ceahkkálaston lassioassi. Ráddehusa evttohusa ulbmilin lea sihkkarastit vuodđobálvalusaid lágideami sámiid ruovttuguovllu gielddain.

Giellabajideamis sámiid ruovttuguovllu gieldda almmolaš oasi vuodđohaddi bajiduvvo gerddoniin 0,10. Ovdadieđu mielde sámiid ruovttuguovllu gielddat ožžot jagi 2010 giellabajideami oktiibuot 57 798 euro; Eanodaga gieldda 5 833 €, Anára gieldda 20 914 €, Soađegili gieldda 27 024 €, Ohcejoga gieldda 4 027 € (RM/gielddaossodat 15.6.2009).

Ruhtaministeriija ovdadieđu mielde sámiid ruovttuguovllu gielddaid sámegeiellagiid vuodul ožžojuvvon lassioassi lea oktiibuot 3 244 745 € Eanodaga gieldda 839 965 €, Anára gieldda 752 898 €, Soađegili gieldda 540 482 €, Ohcejoga gieldda 1 111 400 € (RM/gielddaossodat 15.6.2009).

Sámit ássat Eanodaga gielddas 390, Anára gielddas 2208, Soađegili gielddas Lappi bálgosis 170 ja Ohcejoga gielddas 809 olbmo. Veardidemiin sámiid meari sámiid ruovttuguovllu gielddaid ássiidmearrái (31.12.2008) sápmelaččaid mearit gieldda ássiin leat čuovvovaččat: Eanodaga gieldda 20,4 %, Anára gieldda 32,1 %, Soađegili gieldda 1,9 %, Ohcejoga gieldda 61,2 %. Sámegeilat jietnavuoigadahtton olbmui (5317) hállet eatnigiellan davvisámegeiela 1544, anárašgeiela 279, nuortalašgeiela 357 ja suomagiela 3137 olbmo. Buot sápmelaččain Eanodaga gielddas hállet davvisámegeiela 204 olbmo, Anára gielddas hállet anárašgeiela 207 olbmo, nuortalašgeiela 228 ja davvisámegeiela 324, Soađegili gielddas Lappi bálgosis hállet davvisámegeiela 73 olbmo ja Ohcejoga gielddas hállet davvisámegeiela 563 olbmo.¹

Stáhta bušehtas jagi 2002 rájes lea mieđihuvvon jahkái hávil stáhtadoarjja sámegeilat sosiála- ja dearvvasvuohtabálvalusaid sihkkarastima várás sámiid ruovttuguovllus. Bušehta mielde mearreruđa oažžu geavahit stáhtadoarjaga máksima várás sámedikki bokte sámedikkis addojuvvon lága 4 §:s dárkkuhuvvon sámiid ruovttuguovllu gielddaide sámegeilat sosiála- ja dearvvasvuohtabálvalusaid sihkkarastima várás. Stáhtadoarjja juhkkujuvvo dakkár bálvalusaid ovddideapmái, main ollašuhthojit sámiid gielalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodát sosiála- ja dearvvasvuohtafuolahusas. Dát stáhtadoarjja gokčá dušše oasi sámiid bálvalandárbbuin. Sámegeilat beaivedikšuma ja giellabeassedoaimma ruhtadandárbu sámiid ruovttuguovllus lea jahkái 2010 oktiibuot 958 000 euro, boarrásiid bálvalusaid ruhtadandárbu lea oktiibuot 600 000 euro ja lassin bearašbarggu ja dearvvasvuohtadikšuma ruhtadandárbbut oktiibuot 130 000 euro. Buot sámegeilat sosiála- ja dearvvasvuohtabálvalusaid ruhtadandárbbut leat oktiibuot badjel 1,6 miljovvna euro.

¹ Sámedikki statistihkka sámediggeválggain jagi 2007

Sámediggi evttoha sámiid ruovttuguovllu gielddaide, ahte gielddat geavahit sámeielat álbmoga meari vuodul máksojuvvon lassioasi sámeielat vuodđobálvalusaid sihkkarastimii ja sámeielat kulturfálaldaga lasiheapmái.

Sámediggi bivdá gudnejahttimiin gielddaid vuhtii váldit Sámediggelága § 9:s dárkkuhuvvon ráđđádallangeatnegasvuoda lassioasi čuoziheamis ja oaidná, ahte gielddaid ja sámedikki ovttasbargu ruhtadeami čuoziheamis fálašii gielddaide synergiaovdduid ja sámediggi fállá áššedovdamuša gielddaid geavahussii ruhtadeami čuoziheamis.

Sámediggi háliida buoridit gielddaiguin dahkkon ovttasbarggu ja álggaha fásta raporterenvugiid gielddaiguin sámeielat bálvalusaid ollašuvvamis gielddain álkidahttimiin gielddaid geatnegasvuodaid. Sámi giellalága § 28 mielde juohke virgeoapmahaš gohcá doaibmasuorggis sámi giellalága ollašuvvama. Sámedikki dahkan sámi giellaláhkačielggadusa mielde gielddain eai leat vel gaskoamit, maid vehkiin dat sáhttet čuovvut sámi giellalága ollašuvvama. Oppalašvástu sámi giellalága ollašuvvama gohcimis lea sámedikkis, mii sáhtta bargat álgagiid ja ávžžuhusaid váilevuodaid divvuma várás. Dán geatnegasvuoda dihte sámediggi bohtá lahkonit gielddaid jahkásaččat jearahallamiin sámelasi ollašuvvamis ja doaimmaha jearahallamiid bohtosiid ja sámedikki dahkan evttohusaid ja ávžžuhusaid gielddaid geavahussii. Dákkár vuohki álkidahtta maiddá gielddaid sámi giellalága iešgohcima ja dahká vejolažžan buoret gulahallama gielddaid ja sámedikki gaskkas sámeielat bálvalusaid čuoziheamis.

Klemetti Näkkäljärvi
Ságajodiheaddji

Pia Ruotsala
Sosiála- ja dearvvasvuohtačálli

(Evttohusas mearridii ságajodiheaddji Klemetti Näkkäljärvi 18.11.2009)

Mildosat:

Mielddus 1. Sámiid láhkaásahuslaš sajádat

Lassidiedut:

Sosiála- ja dearvvasvuohtačálli Pia Ruotsala, 010 839 3106, pia.ruotsala@samediggi.fi

Miellodus 1. Sámiid lánkaásahuslaš sajádat

Suoma vuodđolága mielde sápmelaččain lea eamiálbmogin vuoigatvuohta doalahit ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra (PL 17.3 §). Almmolaš válldi geatnegasvuohtan lea vuodđolága 22 § mielde sihkkarastit vuodđovuoigatvuođaid ja olmmošvuoigatvuođaid ollašuvvama. Sámiid vuodđovuoigatvuohtanjuolggadus ovttas 22 §:in geatnegahtá almmolaš válldi doarjut sápmelaš eamiálbmoga iežas giela ja kultuvrra ovddideami.

Vuodđolánka sihkkarastá sámiide sin ruovttuguovllus giela ja kultuvrra guoskevaš iešráđđema dan mielde go lágain ásašuvvo (PL 121.4 §). Iešráđđema ulbmilin lea lánhit sámiide vuodđolága dorvvastan hálldahuslaš-politiikalaš sajádaga, man vehkiin sii sáhtášedje buorebut go ovdal váikkuhit ja oassálastit sin erenomážit guoski áššiid válmmaštallamii ja mearrádusbargamii. Iešráđđema guoski ráđđehusa evttohusas (HE 248/1995 vp ja 190/1995 vp) albmana, ahte sámediggái lea dárkkuhuvvon addit sámegeala ja kultuvrra guoski áššiin gieldda iešráđdemii buohtalaston sajádat. Lánkaásaheaddji dárkkuhussan leamašan bargat namuhuvvon lágain vejolažžan dan, ahte sámiid gielalaš ja kultuvrralaš iešráđdemii gulavaš áššit válđojit gielddaid dahje stáhta hálldahusa guoski lánkaásaheapmái sámegeovllus dahje ahte dát barggut sirđojit gielddaid dahje stáhta hálldahusas erenomáš sámegeovllus. Dán dárkkuhusas sámedikki doaibmaválldi guoski sámediggelága (974/95) 5 § sisttis doallá njuolggadusa das, ahte sámediggi geavaha bargguide gulavaš áššiin mearridanválldi nugo sámediggelágas dahje eará sajis lágas ásašuvvo.

Sámiid iešráđdenjuolggadus vuodđolágas buktá stáhtii geatnegasvuođa doaibmat lánkaásaheamis sámiid iešráđdema ollašuvvama buorin. Iešráđdema guoski njuolggadusaid boadidettiin dohkkehuvvot dát iešrádden lea bohtán riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuohtasoahpamušaid ollái. Ođđa lága, mii heajudivčče sámiid sajádaga eamiálbmogin, ii oáččo ásašit oppa vuodđolága ásašortnegis (vrt. PeVL 30/1993 vp s.2). Vuodđolága gielalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuođaid guoski vuodđovuoigatvuohtanjuolggadus fállá álgovuodustusaid mielde stáhtanjuolggadusvuoigatvuođalaš vuođu sápmelaš eamiálbmoga eallindiliid ovddideapmái álbmoga iežas kulturárbbi gudnejahttimiin. Duodalaš dásseárvvu sihkkarastima várás sáhtá njuolggadusa ollašuttima várás geavahit maiddái positiivvalaš sierrameannudeami. (HE 309/1993 vp s.65 ja 44)

Sámiid gielalaš vuoigatvuođaid sajádat lea nannejuvvon sámi giellalágain (1086/2003), man ulbmilin lea ovttas Suoma vuodđolága 17 § 3 momeanttain sihkkarastit sámiid vuoigatvuođa doalahit ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra. Sámi giellalágas ásašuvvo nuppe dáfus sámi vuoigatvuođas geavahit iežas giela virgeoapmahaččain ja nuppe dáfus almmolaš válldi geatnegasvuođain ollašuttit ja ovddidit sámiid gielalaš vuoigatvuođaid (1 §).

Ovttaveardásašvuohtalága (21/2004) 1 §:s ásašuvvon dárkkuhussan lea ovddidit ja sihkkarastit ovttaveardásašvuođa ollašuvvama ja maiddái beavttálmahttit vealaheami vuollái gártan olbmo riektesuoji lága heivehansuorgái gulavaš vealahandiliin. Lága heivehansuorgái gullet 2 § mielde almmolaš ja priváhta doaimmas 2 momeantta gielddin etniikalaš vealaheapmi earret eará sosiála- ja dearvvasvuohtabálvalusain. Stáhta ja gieldda virgeoapmahaččain lea geatnegasvuohta 4 § mielde ovddidit ovttaveardásašvuođa. Virgeoapmahaččat galget erenomážit nuppástuhttit daid diliid, mat estet ovttaveardásašvuođa ollašuvvama. Vealaheapmin ii lága 7 § mielde dollo positiivvalaš sierrameannudeapmi ja das čuvvon sierradoaimbajut, maid ulbmilin lea duodalaš ovttaveardásašvuođa juksan 6 §:s dárkkuhuvvon vealaheamis bohtán hehttehusaid eastadeami dahje láivudeami dihte. Positiivvalaš sierrameannudeamis olmmoš dahje joavku dorjojuvvo sierradoaimbajuiquin dahje - ordnemiiguin, juos son lea almmá daid haga vára vuolde báhcimin

sierraárvosaš sajádahkii. Positiivvalaš sierrameannudeapmi lea lobálaš dalle, go ovttaveardásašvuoda prinsihppa eaktuda dohkálaš duogášulbmila ja gorálašvuohtaprinsihpa rájáiin dakkár sirremiid bargama, mat figget servodagas duodalaččat gávdon vealaheami eretváldimii buoridemiin dihto joavkku sajádaga ja diliid.

Eamiálbmogiid buohta vuoigatvuohta kultuvrai oažžu viiddis mearkkašupmisisdoalu, mas gudnejahtto eamiálbmogiidda mihtilmas lagaš ja árbevirolaš gaskavuohta joavkku eallinvuogi, árbevirolaš ealáhusaid ja dihto guovllu eatnama ja luondduriggodagaid gaskkas. Geavadis dáid vuoigatvuođaid ollašuttin gáibida sierrameannudeami, mainna lámhččojit eavttut eamiálbmoga kultuvrralaš ceavzimii ja maddái divvojit ovddit historjjá áigge bohtán vaháat, ee. giela lotnašuvvamat.